

УДК: 615.11:614.27:346.544.6(477)

ЕЛЕКТРОННІ РЕЦЕПТИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ

Попова І.А., Огус А.А.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна

ira_porova_dik@ukr.net

РЕЗЮМЕ. В статті досліджено проблеми та перспективи використання електронних рецептів в розвинених країнах. Проведено аналіз літературних джерел щодо , регулювання використання електронних рецептів в Україні. Проведено соціологічне опитування медичних працівників та пацієнтів, щодо їх думки про електронні рецепти.

Ключові слова: електронний рецепт, проблеми, перспективи, соціологічне опитування.

Вступ. В Україні відбувається перехід на електронну систему лікування, яка включає в себе електронні рецепти. Використання електронних рецептів є важливим кроком у поліпшенні якості надання медичних послуг та раціоналізації лікарської терапії. Однак, на сьогоднішній день існують проблеми з впровадженням електронних рецептів в Україні.

Виходячи з цього **метою дослідження** є аналіз літературних джерел щодо регулювання використання електронних рецептів в Україні, а також визначення проблем використання Е-рецепту в Україні.

Методи та матеріали дослідження. У дослідженні використано методи аналізу і синтезу; метод порівняння; системно-аналітичний; опитувальний.

Результати дослідження. В Україні електронні рецепти запроваджуються поетапно від 2018 року. Із досвіду інших країн, де вже давно функціонують електронні рецепти, можна сказати, що їх прийняття залежить від багатьох факторів, таких як технічна зручність, культурні та соціальні звичаї, економічна доцільність, доступність інформації тощо.

В епоху широкого доступу до Інтернету та нових технологій пацієнти все більше залучаються до процесу свого лікування та шукають сучасні способи

контакту з медичним персоналом. Розвиток технологій і широке поширення доступу до Інтернету уможливили нові методи спілкування між лікарем і пацієнтом. Проте в країнах, де електронні рецепти діють давно, спостерігаються практичні проблеми, невпровадження та створення додаткових бар'єрів для пацієнтів. Думки лікарів і фармацевтів щодо переваг і недоліків електронного рецепта були широко досліджені та висвітлені в літературі. Навпаки, сприйняття електронних рецептів пацієнтами поки що є проблемою, якій приділяється мало уваги. Це дуже важливо, тому що задоволені пацієнти з більшою ймовірністю продовжуватимуть користуватися послугами охорони здоров'я, а також з більшою ймовірністю підтримуватимуть зв'язок зі своїм лікарем, будуть прихильними до лікування та будуть активно брати участь у власному процесі лікування.

Тому в цьому дослідженні аналізуються думки отримувачів послуги електронних рецептів, тобто пацієнтів. Це черговий етап дослідницького проекту, який оцінює процес впровадження електронного рецепта в систему охорони здоров'я України. На першому етапі проекту було проведено попередній аналіз думок та досвіду медичного персоналу, який щоденно працює з системою електронних рецептів. У цьому дослідженні, яке є продовженням дослідницького проекту, головною метою було оцінити думки та ступінь прийняття технології всіма суб'єктами, які беруть участь у виписці та видачі електронних рецептів, а також думки отримувачів послуги, пацієнтів, щоб всебічно описати процес впровадження е-рецепту та проаналізувати його корисність. Враховуючи динамічний розвиток електронної охорони здоров'я в Україні та плани впровадження подальших інструментів, пов'язаних із цифровізацією охорони здоров'я, визначення думки пацієнтів щодо цієї теми видається актуальним питанням.

Переважна більшість респондентів повідомили, що вони знають, що таке електронний рецепт. Варто зазначити, що суб'єктивна оцінка обізнаності з електронним рецептом не обов'язково відображає реальний стан знань. У

подібному дослідженні, проведеному в Бельгії, більшість (68, 81%) опитаних людей заявили, що знають, що таке електронний рецепт. Проте 34% респондентів заявили, що їхні лікарі не використовують електронний рецепт. Такі відповіді давали переважно пацієнти старше 50 років. Респонденти пояснюють, що поки пацієнти отримують паперову роздруківку інформації під час відвідування лікаря, вони не розуміють, що це різновид електронного рецепта [2].

Подібні висновки можна зробити з дослідження 2012 року в Індіані, де були проведені структуровані інтерв'ю з пацієнтами, які відвідували громадську аптеку. Більшість опитаних не змогли самостійно пояснити, що таке електронний рецепт, або відповіді були неправильними. Найчастіше електронний рецепт прирівнювали до використання комп'ютера та принтера замість паперу та ручки під час призначення терапії. Деякі пов'язують електронні рецепти з можливістю автоматичного відпуску ліків у деяких аптеках. Пацієнти, які заявили, що знають, що таке електронний рецепт, оцінюють його позитивно. Середня оцінка задоволеності за шкалою від 1 до 5 склала 4,37. Крім того, респонденти в переважній більшості (72,1%) воліли б, щоб ліки призначалися таким чином. Опитування відзначило лише 5,6% прихильників традиційного паперового рецепту [1].

Вищий відсоток прихильників електронного рецепту був зареєстрований у дослідженні, проведеному в США в штаті Пенсільванія, де аж 80% учасників віддали перевагу використанню електронних рецептів над паперовими. Там також понад 92% пацієнтів сказали, що вони дуже задоволені використанням електронного рецепта. Про поширеність прихильників електронного рецепту також повідомлялося в інших штатах. Електронні рецепти також краще сприймаються шведськими пацієнтами, де лише 4,2% респондентів хотіли б замінити електронні рецепти традиційними паперовими версіями. У цій країні було відмічено, що серед вікової групи 25–39 років вищий відсоток респондентів заявили про позитивний досвід використання електронного рецепта, ніж серед осіб старше 75 років. В Україні такої кореляції не спостерігалось. Однак, маючи

право вибору, 51% бельгійських пацієнтів воліли б отримати друковану версію рецепта. Таку відповідь дали переважно пацієнти з хронічними захворюваннями та ті, хто вживає більше наркотиків. У цій країні лише 37% опитаних пацієнтів позитивно оцінили електронний рецепт. Варто підкреслити, що спосіб надання доступу до рецепта пацієнта та його відпуску в аптеці за допомогою інформаційної роздруківки дуже схожий у Польщі та Бельгії [2].

Пацієнти, які зазначили, що віддають перевагу електронним рецептам, а не паперовим, найчастіше стверджували, що ними зручніше користуватися. Електронні рецепти, за словами пацієнтів, дозволяють рідше звертатися до лікаря, їх складніше втратити чи знищити. Ці ж особливості найчастіше згадували пацієнти в Пенсільванії як переваги електронного рецепта. Бельгійці найчастіше вважали бездоганну розбірливість електронного рецепта своїм найбільшим активом. Серед інших переваг електронного рецепту також було зазначено менше забруднення навколишнього середовища, а також менший ризик підробки рецептів. Переважна більшість респондентів цього дослідження також погодилися, що електронний рецепт позитивно впливає на екологію. Крім того, переважна більшість поляків вважає, що використання електронного рецепта полегшує доступ до ліків. Такої ж думки дотримувалися 85% шведських пацієнтів, які відповідали на подібне запитання у своїй країні.

Ті, хто віддає перевагу паперовим рецептам, найчастіше аргументували це зручнішим доступом до списку виписаних ліків. Крім того, було стверджено, що традиційна форма рецепта дозволяє краще контролювати ліки, що призначаються, а електронний рецепт є технологічним викликом для людей похилого віку. Відсутність контролю за дійсністю рецепта або формою виписаних ліків також була основним аргументом, який підтримував негативну думку про електронний рецепт у дослідженнях, проведених як у Бельгії, так і в Пенсільванії та Індіані (США).

Варто зазначити, що електронні рецепти в Пенсільванії та Індіані передбачають пряму надсилання рецепта пацієнта в аптеку за вибором

пацієнта. Пацієнт отримує лише інформацію про те, коли ліки готові до забору. Виявилось, що 5,3% респондентів не впевнені, чи ліки, які вони отримують в аптеці, точно ті, які лікар прописав в електронному вигляді. Однак це невеликий відсоток порівняно з 93%, які висловили високе задоволення цим рішенням. Для багатьох пацієнтів паперовий рецепт служить нагадуванням про необхідність придбати ліки. Такий же аргумент наводили пацієнти, опитані в ході дослідження, проведеного в штаті Род-Айленд. Респонденти надають перевагу паперовим рецептам, оскільки вони допомагають їм запам'ятати відвідування аптеки. Завдяки багаторічному досвіду використання паперових рецептів переважна більшість пацієнтів похилого віку все ще очікують отримати письмову інформацію від свого лікаря, незалежно від того, чи був виданий електронний рецепт [1;2].

Більше третини учасників опитування не змогли чітко визначити, чи електронний рецепт позитивно впливає на їх самостійність у процесі лікування. У подібному дослідженні, проведеному в Бельгії, де система електронних рецептів дуже схожа на українську, пацієнти переважно позитивно оцінювали вплив електронних рецептів на автономію пацієнтів. Проте літературні звіти свідчать про те, що пацієнти, які отримують електронні рецепти, частіше перевіряють призначені ліки, що може позитивно вплинути на рівень обізнаності про процес лікування. Крім того, було доведено, що ці пацієнти частіше говорять зі своїм лікарем про свої ліки, ніж ті, хто отримує паперові рецепти. Враховуючи те, що все ще існує частина прихильників паперових рецептів, для яких традиційний варіант виписування рецептів допомагає контролювати процес лікування та фармакотерапії, особливу увагу слід приділити ролі провізора та його інформаційно-просвітницькій ролі під час відпуску лікарських засобів. Завдяки поширеним онлайн-консультаціям фармацевт часто є єдиним медичним працівником, з яким пацієнт має можливість зустрітися особисто. Співробітникам аптеки важливо, щоб пацієнт був обізнаний про своє лікування та терапію. Це також ще один аргумент на користь необхідності швидкого впровадження фармацевтичної опіки в аптеках.

Згідно з результатами дослідження, основними проблемами, які виникають при використанні електронних рецептів в Україні, є недостатня інформованість медичних працівників, відсутність необхідної інфраструктури та висока ціна на впровадження електронних рецептів. Також відсутня уніфікована система обліку електронних рецептів, що забезпечувала б їх ефективність та безпеку використання.

У зв'язку з цим, для подальшого розвитку системи електронних рецептів необхідно здійснити наступні кроки: провести широкомасштабну інформаційну кампанію серед медичних працівників та пацієнтів щодо використання електронних рецептів; створити уніфіковану систему обліку електронних рецептів; сприяти впровадженню технологій установки електронних рецептів в медичні заклади за доступною ціною.

Перспективи подальшого розвитку системи електронних рецептів полягають у вдосконаленні технічної бази та її інтеграції з іншими медичними системами, наприклад, системою електронних медичних карток. Також, важливим напрямком розвитку є впровадження системи електронних рецептів у ветеринарній медицині.

Доцільно проводити дослідження щодо впровадження системи електронних рецептів у сільській місцевості, де доступ до медичних послуг є обмеженим. Впровадження електронних рецептів у таких регіонах може забезпечити швидкий та безпечний доступ до необхідних медикаментів та полегшити життя людей, які проживають в сільській місцевості.

Висновки. Узагальнюючи результати дослідження, слід зазначити, що електронні рецепти мають великий потенціал для розвитку медичної системи в Україні, однак їх ефективне впровадження вимагає спільних зусиль з боку держави, медичних працівників та пацієнтів.

Використання електронних рецептів є важливим кроком у розвитку системи медичного обслуговування в Україні. Однак, на сьогоднішній день існують проблеми, що необхідно вирішувати для ефективного впровадження

електронних рецептів. Необхідно проводити широкомасштабну інформаційну кампанію, створювати уніфіковану систему обліку та сприяти впровадженню технологій за доступною ціною. Такі кроки допоможуть забезпечити безпеку та ефективність використання електронних рецептів та підвищити якість медичного обслуговування в Україні.

Література

1. Community pharmacy customer segmentation based on factors influencing their selection of pharmacy and over-the-counter medicines / D. Kevrekidis, D. Minarikova, others // Saudi Pharmaceutical Journal 26 (2018) 33–43.

2. Patient Perceptions of Electronic Prescriptions in Belgium: An Exploratory Policy Analysis/ Suykerbuyk L., Robbrecht M., De Belder S., Bastiaens H., Martinet W., De Loof H// Pharmacy (Basel). 2018 Dec 8;6(4):130.

SUMMARY. The article examines the problems and prospects of using electronic prescriptions in developed countries. An analysis of literary sources regarding the regulation of the use of electronic prescriptions in Ukraine was carried out. A sociological survey of medical workers and patients was conducted regarding their opinion about electronic prescriptions.

Keywords: *electronic prescription, problems, prospects, sociological survey.*